

VAKIFLAR ARŞİV KAYITLARINA GÖRE NIKSAR VAKIFLARI

Dr.Nazif ÖZTÜRK

GİRİŞ

Bu çalışmamızda, şimdiye kadar vakıflar hakkında yapılan araştırmaların dışında deneme mahiyetinde yeni bir metod kullanılacaktır. Genelde bugüne kadar yapılan çalışmalar, bir vakfiyeyi veya bir dönemi ele almak veyahut vakıflar hakkında genel anlamda bazı bilgiler aktarmaktan ibaret kalmaktadır.

Türklerle Anadolu'nun kapısını açan 1071 Malazgirt Zaferinden hemen sonra Türklerin Niksar'a gelmesi ve bilahare burasının Danişmendilere başkentlik yapması,¹ bilhassa Anadolu'nun bu yörelerinin iskânı ve İslâmlaşmasında bir merkez üs görevi görmesi, yapacağımız istatistikî araştırma için Niksar'ın uygun olacağını düşündürmektedir.

Türkler, büyük bir gaza ruhu ile geldikleri bu topraklarda nasıl tutunmuşlar, inançlarını, kültürlerini, dünya görüşlerini, kısacası hayat telakkilerini buralara nasıl taşımışlardır? Toprağı, uğruna ölünecek vatan yapan bu anlayışın yerleşmesi için nasıl bir metod uygulamışlardır?

Bu sistem ve anlayış içerisinde "*Vakıf müessesesi*" bu varolma mücadelesinin neresindedir? Kültür ve san'atımızın buralara taşınmasında vakıflar ne gibi bir görev üstlenmiştir?

Yapacağımız araştırmada, cevap arayaacağımız sorulardan bir bölümü bunlardır. Diğer bir bölümü ise, coğrafyayı vatanlaştıran "*vakıf müessesesi*" nin Niksar'daki durumunu tesbittir. Bu tesbitin yapılabilmesi için cevap aranması gereken bazı sorular ise şunlardır:

Vakıflar Arşivi'nde kayıtlı, Niksar'la ilgili kaç vakıf bulunmaktadır? Bunlardan kaç adedinin vakfiyesi ve tapusu mevcuttur? Vakıflar İdaresi, Niksar vakıfları ile ilgili bugüne kadar neler yapmıştır? Bunlardan ne kadarını

satmış, birer kültür mirası olarak tescil edilen vakıf yapılardan ne kadarını restore ederek, bakım ve muhafazasını sağlamıştır? İdare olarak yapılan faaliyetin dönemlere göre durumu nedir?

Bu sorulara vereceğimiz cevaplar ışığında, Millet olarak kültür eserlerimiz karşısındaki tavrımız nedir?

Deneme mahiyetinde olan bu kısa çalışmamızla, istatistikî cetveller vererek, araştırmacılarımızın dikkatlerini belirli noktalara çekmek; tedbir almak mevkiinde bulunanları da konu üzerinde düşünmeye sevk etmek istiyoruz.

I- VAKIFLARIN MAHİYETİ VE TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ

a. Vakıfların Amaç Bakımından Mahiyeti:

Vakf kelimesi Arapça'da durdurmak, alıkoymak manasına olup, istilâh olarak VIII. asır ortalarından XIX. asır sonlarına kadarki devrede, İslâm ülkelerinin içtimâî ve iktisadî hayatında ehemmiyetli bir rol oynayan dinî-içtimâî bir müessesenin adıdır.²

Vakıf kelimesi, vakıf akdinin mevzuunu teşkil eden menkul veya gayr-i menkul malları ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu manada, amaçları bakımından vakıfları iki kısma ayırmak mümkündür: Birincisi "*aynıyla intifa olunan*" yani bizzat kendisinden yararlanan vakıflar ki, bunlara "*müessesat-ı hayriye*" adı verilmektedir. Mabedler, medreseler, mektepler, imaretler, zaviyeler, kütüphaneler, misafirhaneler, köprüler, hastaneler, çeşmeler, sebiller ve makbereler bu cümledendir. İkincisi ise "*aynıyla intifa olunmayan*" fakat birincilerin

1. BAYKARA, Tuncer: "Niksar Kalesi ve Tarihi", *Türk Kültürü Araştırmaları* (Hamit Zübeyr Koşay Armağanı), Yıl XXIV/2, Ankara 1986, s. 82.
2. YEDİYILDIZ, Bahaeddin: "Vakıf Maddesi", *İslâm Ansiklopedisi*, C.XIII, İstanbul 1986, s. 153.

sürekli ve düzenli bir şekilde işlenmesini te'min eden, bina, arazi, nakit para ve gelir kaynaklarının teşkil ettiği akar vakıflardır. Birinci kısım vakıfta gayeyi, ikinci kısım ise, vasıta'yı teşkil etmektedir.³

b. Vakıfların Türk Kültüründeki Yeri:

Tabiat, insan ve din üçlüsü arasındaki muhtelif münasebetler neticesinde ortaya çıkan ve her toplumun ortak kimliğini oluşturan müesseseler bütünlüğü, kültür sistemini teşkil etmektedir. Türklerin İslamiyeti kabulünden ve özellikle Selçuklulardan itibaren Türk tarihinin iç dinamiği ve kültürel boyutlarının gelişme çizgisi ana hatlarıyla gözlemlendiğinde, Türk kültürünün temel müesseselerinden birisinin vakıflar olduğu açıkça görülecektir.

Vakıf müessesesini tetkik edip de; vakıf ruhunun ve uygulamasının, Selçuklu ve Osmanlı dönemi Türk kültürünün her kesiminde yaratıcı, koruyucu ve geliştirici bir rol oynamış olduğunu anlamamak mümkün değildir. Gerçekten vakıf, coğrafyayı vatanlaştıran; serveti hizmete dönüştürerek, vatanı, iktisadî, içtimai ve kültürel müesseselerle donatan; insanları sevgi, sos-yal dayanışma ve yardımlaşma ağlarıyla birbirine bağlayarak toplumu bütünleştiren; mâzî, hal ve istikbâl arasında köprü kurarak tarih şuûrünü canlı tutan bir medeniyet unsuru olmuştur.

Uygarlık tarihimizin temel bölümlerinden birisini kapsayan ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde önemli bir yer işgal eden vakıf müessesesi, hiçbir millete, Türk toplumundaki kadar büyük ve anlamlı olmamıştır. Teşkilatçı bir millet olan Türklerin İslâm'ı kabul etmesiyle, toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı hararetle teşvik eden dinî hükümlerle, teşkilatçılık ruhu birleşmiştir. Bu birleşmeden, "**Türk-İslâm San'atı ve Medeniyeti**" doğmuştur.

Sosyal devlet kavramının doğmasından sonra, devletin kendi vatandaşlarına sunmakla yükümlü bulunduğu, sosyal nitelikteki kamu hizmetlerini, vakıflar tarih boyunca kendine vazife bilmıştır.

Kurmuş olduğu müesseseler eliyle yardım mekanizmasını harekete geçirerek; yoksulları, yardım yapan kişiye karşı minnet duygusundan kurtarmıştır. Vakıflar, geliştirdiği sosyal yardım müesseseleri ile sadece insan şahsiyetinin korunmasıyla da yetinmemişlerdir. Toplum-Devlet bütünlüğünü sağlayarak; sosyal hayatı yaşanır hale getirmişlerdir.

II- NIKSAR VAKIFLARI

a. Vakfiye ve Vakıf Kayıtları Bakımından:

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulu-

nan 3 cilt fihrist defterinin tetkikinden, doğrudan Niksar adıyla kayıtlı 19 vakfiye tesbit ettik. Bunlardan ilki Mükrimin Halil Yinanç'ın uydurma olduğunu söylediği 560/1164 tarihli Melik Danişmend Gazi İbni Seyyid Melik Gazi İbni Hüseyin Gazi'ye ait bir zaviye vakfıdır.⁴ Niksar'da kurulu diğer zaviye vakfiyeleri gibi bu vakfın vakfiyesi Arapça'dır. Vakfiye'de kullanılan Arapça'nın çok bozuk olmasından dolayı, vakfiyenin sıhhati konusunda ortaya atılan bazı tereddüdlere sonra, 1948 yılında tercüme edilmiştir.⁵

Diğer zaviye vakfiyeleri 690/1291 tarihli

3. Vakıfların çeşitleri ve mahiyeti bakımından geniş bilgi için bkz. ÖZTÜRK, Nazif: **Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar**, Ankara 1983, s. 80-134.

4. V.G.M. Arşivi: 581/II (A. 1255 başlar), s. 349, sıra 351; Yinanç, M.H. Danişmendîler Md. İ.A, BS, İstanbul 1978, c. 111, s. 477.

5. Tercüme def. No. 2114, s. 437-440 Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 19.6.1944 gün ve 182465/8 sayılı yazı ile tercüme isteği; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 23.6.1944 tarih ve 212/938 sayılı yazısı ile "vakfiye dilinin Arapça kurallarına uymadığı için tercüme mesûliyetini üzerlerine alamayacakları.." gerekçesiyle cevaplandırılmıştır.

Bizim yaptığımız tetkikte de gördük ki, gerçekten vakfiyenin dili Arapça kurallarına pek uymamaktadır. Fevkalâde cahil bir insanın kaleminden çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak esas defterin, vakfiyenin kayıtlı bulunduğu 349. sayfasının başında sözkonusu vakfın sıhhati konusunda şu kayıt bulunmaktadır:

Vakfı Gazi Melik der Niksar defteri şehri kayıd şüde, vakfiye-i ma'mulunbiha be muhasebe-i Eukâf-ı müceddet kayıd şüde fermude ba arz-ı es-Seyyid Mehmet Raşid Efendi Kadı-ı Niksar ve ba inhâ-i es-Seyyid Mehmet Hasib Efendi Müdir-i Eukâf ve ba ilâm-ı es-seyyid Mehmet Saadettin Efendi Müfettiş-i Eukâf ve ba telhis-i Devlet-i es-seyyid Mehmet Hasib paşa Nâzırı Eukâf-ı Humâyun ve bâ ferman-ı âli el vaki 22 Recep 1264 (581/II (A. 1255 başlar).

Görüldüğü ki, 1264/1847 tarihinde bütün deracattan geçirilerek vakfın tescili yapılmıştır.

Aynı vakıf hakkında, Esas Defterle 482 nolu Sivas Sanî-i Muhasebe Defteri (Sıra 452, s. 314) arasında karşılıklı kayıt düşürülmüştür.

Sivas Sanî Defterinde, sıra ile tevcih kayıtlarına yer verilmiştir. Nitekim vakfın tevliyatinin uzun süre boş kalmasından dolayı; Vakıflar Meclisinin 5.7.1983 gün ve 442/455 tarihli kararı ile söz konusu vakıf mazbut vakıflar arasına alınmıştır.

Kayıtların tetkikinden açıkça görülüyor ki, 141 yıldır bu vakıf sahih vakıf olarak işlem görmektedir. Bu durum böyle bir vakfın varlığını açık bir şekilde göstermektedir. Vakfiyedeki dil bozukluğu olsa olsa ya katibin hatası veya esas metni bulunamayan vakfiye yerine geçmek üzere, söylenilenlere göre, cahil birisi tarafından vakfiyenin yeniden yazılması şeklinde düşünülebilir.

ahî Nehcivan⁶, 723/1323 tarihli Ahî Pehlivan⁷, 853/1449 tarihli Güci Beyzade Adil Bey bin Mehmet Çelebi⁸, 890/1485 tarihli Sinanüddin Yusuf bin Abdullah⁹'a aittir.

Burada üzerinde durulması gereken husus, yaklaşık Hicri 1000 tarihine kadar olan sürede Niksar'da tesis edilen ve tetkik imkanı bulduğumuz 7 vakıftan 5'inin zaviye, diğer ikisinin Medine fukarasına meşrut olmasıdır. Niksar'daki cami ve mescidlerle ilgili diyanî vakıflar ise 1082/1671'den sonraki tarihleri taşımaktadır.

Bugüne kadar zaviye vakfiyelerinden sadece Ahî Pehlivan'a ait olan vakfiye neşredilmiştir.¹⁰

Neşredilmeyen Senanüddin Yusuf Bey bin Abdullah vakfiyesinde geçen evlâdı, Müslüman ütekâsı ve Hızır Paşa oğulları münkariz olduktan sonra, vakfın mütevelîliğinin "*Horasanlı Şeyh Hacı Bektaşî'ye mensup taifeden âkil ve fikrine itimad ve vakfı müstahikkine sarf eden bir kimseyi ihtiyar etmesi lazım*" ifadesi ile Niksar-Divadere köyünde bulunan Bolhan (Yolhan) Dede şeyh Zaviye ve Türbesine yapılan bir tevcih dolayısıyla Gurre-i Şaban 1223/1818 tarihli bir fermana atıfla "*Anadolu ve Rumeli taraflarında kain bilcümle Bektaşî mühlidlerinin tekke ve zaviyesinde türbe var ise ilga ve maada mahallerin hedmiyle derununda olan mühlid Bektaşîlerin tard ve teb'idi ile bil-cümle emvâl ve sairelerinin canib-i mirî için zabt ve tahsisi...*" cümlelerinden, bu yörenin Hacı Bektaş-ı Veli ile ilgisi yönünden de büyük bir materyale sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yine tevcihnamede geçen "*Hacı Bektaş seccade nişini arzıyla olan zaviyeden olduğuna binaen...*" ifadesi, Divadere karyesindeki zaviyeye, görevlilerin, Bektaşî şeyhinin teklifi üzerine atanabildiğini göstermektedir.

Nitekim araştırma sonucu Bolhan Dede Zaviyesi, zaviyedarı ve Türbedarı olan Mehmet ve kardeşi Ali'nin hüsn-ü hal sahibi olduklarının anlaşılması üzerine, bu yerin türbedarlık ve zaviyedarlığı Ebu Bekir Efendi'ye tevcih edilmiştir.¹¹

Tetkik imkanı bulduğumuz Niksar'da kurulu vakıflara ait vakfiyelerin dökümü, **Tablo-I'**'de verilmiştir. Bu tabloya bakarak, Anadolu'nun istikrar arayışı dönemlerinde tesis edilen zaviye vakıflarının, planlı bir düşüncenin mahsulü olduğu ve insanımızın gaza ruhu ile geldiği bu toprakları vatan edinmesinde katalizör görevi gördüğünü söylemek, mübalağalı bir sonuç olmasa gerekir.

Tespit edebildiğimiz vakfiye sayısının sınırlı olmasına karşılık, 216 numaralı Sivas Fihrist defterinin Niksar'la ilgili bölümlerinin

tetkikinden, 51 adet vakıf tespit ettik.¹² **Tablo-II'**'de gösterilen bu vakıflardan hangilerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde tapu kayıtlarının bulunmadığı, mülkiyet bölümünün işlenmesi sırasında gösterilecektir.

Yine Niksar Vakıflarının zenginliğini ve vüs'atını göstermesi bakımından, Hurufat defterleri de tetkike değer görülmektedir. Biz 1119/1707-1250/1834 tarihleri arasını kapsayan 13 defter üzerinde yaptığımız araştırmalarda, 131 kameri yılda, Niksar vakıflarını idare etmek üzere 750 tayin ve tevcih yapıldığını tespit ettik. Bunların yıllara göre dökümü, defter ve sayfa numaraları ile birlikte **Tablo-III'**'de gösterilmiştir.

b. Mülkiyet ve Tescilleri Bakımından:

Vakıflar akar ve hayrat kütük defterlerinde kayıtlı, Niksar'da 37 parça vakıf yer bulunmaktadır. Bunlardan 7'si akar, 30'u hayrat kütük defterinde kayıtlıdır.¹³ Cinslerine göre dökümü ise şöyledir: 13 cami, 1 cami arsası, 3 mescid, 2 mescid arsası, 3 medrese kalıntısı ve arsası, 4 tekke (zaviye), 3 mezarlıkla birlikte türbe, 1 hayrat arsa, 1 tuvalet, 2 icarhane, 4 tarla.

Bu vakıf taşınmazların vakfı, cinsi, mahal-le veya köyü, ada, parsel numaraları, m²'leri, tescil tarihleri ve kütük kayıtlarının dökümü **Tablo-IV'**'de belirtilmiştir. Tablonun tetkikinden anlaşılabileceği gibi, Evkâf Hazinesi adına kayıtlı 2 icarhane ve 1 mescid arsası hariç, geri kalan

6. Vakfiyenin orijinali Etnoğrafya Müzesi'ndedir. Tasdikli bir tercümesi Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ne kaydedilmiştir. (Yeni Tescil Def. No. 2157, s. 133).
7. Ahî Pehlivan (Hacı Mehmet): VGM. Arşivi, 581/II (A. 1255 başlar), s. 298-299; Terç. Def. 1967, s. 361-365.
8. VGM. Arşivi, 581/II (A. 1255 başlar), s. 331; Terç. Def. 1967, s. 12.
9. VGM. Arşivi, 582/I (A. 1267 başlar), s. 170, Terç. Def. 1967, s. 415.
10. Ahî Pehlivan Hacı Mehmet'e ait Vakfiye Bahaeddin YEDİYILDIZ tarafından "**Niksar'lı Ahî Pehlivan'ın Dârü's-sülehası**" başlığı altında neşredilmiştir. YEDİYILDIZ'a göre vakfiye'nin tesisi, Babailik isyanı, Köseadağ bozgunu gibi Anadolu'da huzursuzluk ve istikrarsızlığın hakim olduğu bir döneme rastlamaktadır. Ahî Pehlivan, ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan sıkıntılar içinde bulunduğu bu günlerde, "tarikat şeyhi ile tarikat usûllerine göre terbiye görmüş olan ve şeriatın zahiri hükümlerine göre daima ibadetlerini yerine getirmeye çalışan sulehâü's-süfiyenin oturması için bir zâviye" yaptırmıştır (YEDİYILDIZ, Bahaeddin: "**Niksar'lı Ahî Pehlivan'ın Dârü's-sülehası**" **Türk Tarihi ve Kültüründe Tokat**, Ankara 1987, s. 281-290).
11. VGM. Arşivi, Def. No. 561, s. 156.
12. SİVAS Fihrist Defteri No. 216, s. 16-17-18, 93-94, 124-125-126.
13. TOKAT Mazbut Akar Def. C. I, s. 56; TOKAT Mazbut Hayrat Def. C. I, s. 30-33.

34 adedi 1970 sonrasında kütüğe tescil edilmiştir. Bu durum, vakıfların mallarına sahip çıkması bakımından 1970 sonrası bir toparlanma dönemine girdiğinin göstergesi olabilir. Ne var ki, tapu tescilli vakıf taşınmazların, Sivas Fihrist defterinde kayıtlı Niksar Vakıfları ile mukayese edildiğinde, elde edilen bilgiler, bu iyimser düşüncüyü doğrulamamaktadır. Fihrist defteri kayıtlarında yer aldığı halde, mülkiyet kütüklerinde bulunmayan 40 parça vakıf yer bulunmaktadır. Bunlardan 10'u nükûd (para) vakfı, geri kalan 30'u ise büyük ekseriyetle vakıf köy camileridir. Bu duruma Cumhuriyetin ilk yıllarında, köy cami vakıfları ile avarız vakıflarının köy tüzelkişiliğine tapulanması anlayışı yol açmışsa da; bu anlayışın terk edilmesinin üzerinden 25 yıla aşkın bir zaman geçtiği halde, idarenin hatalı tutumu yüzünden ülke genelinde yapılması gereken envanter çalışması bihakkın bugüne kadar tamamlanamamıştır.

Spesifik bir şekilde, Niksar İlçesinde bu kısa çalışma, öteden beri söylediğimiz şu gerçeği doğrular mahiyettedir.

Vakıflar İdaresi'nin ülke genelinde mallarının doğru bir envanterini çıkartabilmesi için, yazmaları okuyacak Osmanlıca uzmanları ile Tapu Fen elemanları ve Harita-Kadastro Mühendislerinden meydana gelecek ekipler oluşturmak ve bu ekipler vasıtası ile bir plan dahilinde il, ilçe ve köy bazına kadar inerek yurt sathında araştırma yapmak mecburiyetindedir.

Eski yazı uzmanları kış aylarında bizim burada yaptığımız gibi evvelâ Vakıf arşiv kayıtlarını mukayeseli bir şekilde çıkartmalı, daha sonra bu bilgileri, eski tapu kütük defterleri ile doğrulamalıdır. Uzmanların Vakıflar ve Tapu arşivlerinden elde edecekleri bilgileri, Tapu Fen elemanları araziye tatbik etmelidir. Bu yapılabildiği takdirde, Vakıflar İdaresi büyük miktarlarda vakıf malına sahip olacaktır.

Niksar'da eski eser tescilli yapılar **Tablo-V**'de gösterilmiştir. Bu yapıların elde edilebilen kitabeleri, 1927'lerde UZUNÇARŞILI tarafında neşredilmiştir.¹⁴

Dilerseniz şimdi de, Türkiye genelinde olduğu gibi, burada da iyi bir vakıf envanteri yapamadığı anlaşılan Vakıflar İdaresi'nin, Cumhuriyet döneminde Niksar'da sattığı¹⁵ ve restore ettiği vakıf eserlerin durumuna bir göz atalım.

Vakıflar İdaresi, **Tablo-VI**'de belirtildiği gibi 1935-1937 yılları arasında 8 TL. ile 200 TL. arasında değişen fiyatlarla 9 parça vakıf hayrat yeri satmıştır¹⁶. 1935'den önce yapılan satışlar, İdare Meclisi kararı alınmadan yapılmıştır. Bunlar 1935'de 8 TL'ye satılan

Büyük Hamam Mahallesi mescid arsası, 9.5 TL'ye satılan Madro (kadro) mevkiinde bulunan mescid arsası ile 72 TL'ye satılan Kireç Köprü mevkiindeki mescid arsasıdır. Bunları 1936'da 200 TL bedelle satışa çıkartılan ve açık arttırmada 351 TL'ye satılan ve satış bedeli iki taksitle tahsil edilen Nalbantlar Camii arsası takip etmiştir.¹⁷

Vakıflar İdare Meclisi¹⁸ kararı ile 1936'da satılan 5 mescidin adı, yeri ve satış bedeli ise şöyledir: Hizarlar mevkiindeki Derebağ Mescidi 10 TL'ye, Tuz Mahallesi Ali Şahin Mescidi

14. UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı: Tokat, Niksar, Zile, Turhal, Pazar, Amasya Vilayet, Kaza ve Nahiye Merkezlerindeki KİTABELER, İstanbul 1927-1345, s. 58-73; Bu sayfalar arasında anlatılmaya çalışılan kitabelerin fotoğrafları kitabın sonuna eklenmiştir.

15. Vakıf yerlerin satışı hakkında ilk düzenleme, 3 Cemâziyelâhire 1329/1913'de Müstagniyen-anh Kalan Harap Bulunan Mebânî-i Vakfiye ile Vakıf Arşaların Nakd ile İstibdalı Hakkında Kanun (Düstur, 11/3, s. 421)'la yapılmıştır. 1338 tarih ve 7/4933 sayılı bir genelge ile "Nakd ile istibdalı lazım gelen mebanî-i vakfiye ile vakıf arşaları hakkında bademâ ilâm-ı Şer'i ahzı suretiyle irade-i milliye istihsaline hacet olmadığ..." ifade edilerek, satışların çıkartılan kanuna göre yapılması istenmiştir.

Bu, vakıf mal varlığının toplu satışını öngören ilk hukuki düzenlemedir. Asırlardır vakıflar eliyle yürütülen hizmetler, ilk önce bütçe kanunlarıyla vakıf yerler bina ve müstemlatları ile birlikte birer iklîşer, çeşitli kamu kuruluşlarına devredilmiştir. Daha sonraları, bütçe kanunlarının bir yılı kapsaması sebebiyle alınan bu kararlar ayrı kanunlar haline getirilmiştir. Malum kanunların kabulü birbirini takip etmiştir. 1928-1935 tarihleri arasında yasal ve idari düzenlemelerle cami ve mescidlerin satışına kapı aralanmıştır. Bunlar arasında 1928 yılı bütçe kanunun 10. maddesini, camilerin tasnifine dair 25.12.1932 gün ve 13671 sayılı karamameyi, 15.11.1935'de kabul edilen 2845 sayılı kanunu ve bu kanunun kabulünden 5 gün sonra 20.11.1935'de çıkartılan yönetmenliği sayabiliriz.

Bu konularda geniş bilgi için bkz. (VELİKAHYAOĞLU, Nazif: Vakıf Eserlerinin Gayelerinin Dışında Kullanılması", *İlim ve Sanat*, Eylül-Ekim 1986, s. 9 İstanbul 1986, s. 66-73).

16. Niksar'da vakıf akar yerlerin satışı konusu üzerinde durulmamıştır. Hayratın satıldığı yerde, akarın satılmaması hiç mümkün değildir.

17. Hayrat Kütük Satış Def., s. 277.

18. Osmanlı dönemi Evkâf-ı Hümayun Nezâreti teşkilat yapısı içerisinde mevcut olan Vakıflar İdare Meclisi, Cumhuriyet döneminde 1935'de çıkartılan 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun yürürlük tarihine kadar kurulmamıştır. Vakıflar Arşiv kayıtlarının tetkikinden, Vakıflar Meclisi'nin 1946 tarihinden itibaren kuruluşunu tamamlayarak karar almaya başladığı anlaşılmaktadır.

2762 Sayılı Vakıflar Kanunu'nun 10. ncu maddesi elden çıkartılacak veya başka bir hayrata tahsis edilecek "müessesat-ı hayriye" için 1 m² lik bir yer bile olsa, Vakıflar İdare Meclisi ve Vekiller Hey'eti kararını şart koşmaktadır. 1935 öncesi yapılan satış ve tahsisler ise idari kararlarla yapılmıştır.

25 TL'ye, Taşuluk (Taşilik) Mevkii Mısırf Efendi Mescidi 30 TL'ye Hamamcı Mahallesi Mahalle Mescidi 40 TL'ye ve Cedit Mahallesi Hoca Sultan Mescidi ise 50 TL'ye satılmıştır.¹⁹

Türkiye ve Tokat geneline baktığımızda, çoğulcu demokrasiye geçişle birlikte cami ve mescidlerin satışında, açık bir yavaşlama olduğu gözlenmektedir. 1952'lerden itibaren de önem sırasına göre bir onarım faaliyeti göze çarpmaktadır. Tokat merkezinde ilk onarılan camiler Meydan ve Ali Paşa camileridir. Meydan Camii 1952-1954 yılları arasında 32.130.41 TL. harcanarak; Ali Paşa Camii ise yine 1952-1966 yılları arasında 32.060.16 TL. harcanarak yapılmıştır.²⁰

Tablo-VII'de gösterildiği gibi, Niksar'a Cumhuriyet dönemi onarım faaliyeti ancak 1969-1970 yıllarında ulaşabilmiştir.

1969-1988 yılları arasında Niksar'da Ulu Cami 1.759.528.68 TL. harcanarak 5 defa, Pazar Hamamı 1969-1970 yıllarında 21.981.54 TL. ile bir defa onarılmıştır. Melik Gazi, Akyapı Türbeleri ile Kulak Tekkesi'nin 30.000.000 TL. keşif bedelli onarımı halen devam etmektedir. Yetkililerin ifadelerine göre tasarlanan onarımın bitirilmesi için, keşif bedelinin % 30 fazlası ile 40.000.000 TL. nin harcanması gerekmektedir.

Şu ana kadar Türbelerin çatıları bakırla kaplanmış, iç kazılar yapılarak, orijinal döşeme ve sandukalar ortaya çıkartılmış, çevre düzeni yapılmıştır.

Korunması gerekli eski eser olarak Niksar'da 18 yapının tescil edilmesine karşılık bugüne kadar sadece 6 eserin onarılmış olması, bu konudaki çalışmaların yeterli olmadığını göstermektedir.

Bugün ülkemizde Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinden intikal eden 10.000'in üzerinde eski eser tescilli vakıf yapı bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre bu eserlerin restorasyonu için her yıl 60 milyar TL'ye ihtiyaç bulunmaktadır.

Genel Müdürlük bütçesinden bu iş için yılda ancak 3-5 milyar TL. ayrılabilir. Bu durumda, Genel Müdürlük imkanları ile kültür ve sanatımızın en güzel örneklerini teşkil eden ve bu topraklar üzerindeki 1000 yıllık hükümlerimizin müşahhas delilleri olan bu yapıları bi-hakkın onarmak mümkün görülmektedir.

Tarihte, vakıflar eliyle meydana getirilen yapıları yok sayarak, Türk-İslam kültür ve sanatından bahsetmek mümkün değildir.

Bu gerçekleri dikkate alarak, Devlet'e "... tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını" bir görev olarak

veren, 1982 Anayasası'nın 63 ncü maddesi ışığında eski eser onarımı konusunu Millet olarak değerlendirmek ve geç kalmadan ilave bir takım tedbirler almak durumundayız.

SONUÇ

Niksar Vakıfları hakkında, Vakıflar Arşiv kayıtlarına göre yaptığımız bu kısa çalışmadan; İlçe olarak Niksar'ın Anadolu'nun iskan ve İslamlaşmasında önemli bir mevkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Malazgirt Zaferinden hemen sonra Danişmend Gazi, Niksar'ı fethetmiş, 1074'den itibaren Türkler buralara yerleşmişlerdir.

Şehirde başlatılan Türk ve İslam geleneğine uygun imar faaliyetine paralel bir şekilde, birer cazibe merkezi olarak zaviye vakıflarının kurulduğu görülmektedir. Hicri 1000 Tarihine kadar Niksar'da kurulan Vakıfların % 75'i zaviye vakıflarıdır.

Vakfiyelerde belirtilen işletme esasları tetkik edildiğinde, bu zaviye vakıflarının tesadüfen meydana gelmediği, yeni fethedilen Anadolu topraklarının vatan haline getirilmesinde, insanımızın toprakla bütünleşmesinde, hatta yerli Hristiyanların İslami benimsenmelerinde birer üs olarak kullanılmak üzere tesis edildikleri anlaşılmaktadır. Kılıçla yapılan fetihler, gönül erlerinin buralarda gösterdikleri maddi ve manevi yönden cezbedici faaliyetleri ile sürekli hale getirilmiştir.

Vakfiyelere göre, buralar, âlimin, yolcunun, yoksulun, yerlinin ve yabancıların müşterek toplandığı, aynı sofranın etrafında oturulup karınların doyurulduğu, hep birlikte sohbet edilen, hatta beş vakit ibadetin müşterek yapıldığı yerlerdir. Zaviyeye gelmekten hiç kimse men edilmemektedir. Vazifeli personel çift görev yapmakta; O dönemlerde buralarda tembelliğe prim verilmemektedir.

Hiç bir haberleşme ve propaganda imkanının bulunmadığı dönemde, toplumun bütün kesimlerinin bir araya gelmesini sağlayan bu merkezlerin, istikrar ve huzurun sağlanmasında toplumun belirli gayeler etrafında bütünleşmesinde büyük rolü olmuştur.

Zaviyelerin bu özelliği bilinerek, istikrar arayışı dönemlerinde, Anadolu'nun diğer kesimlerinde olduğu gibi Niksar'da da bu sistemden planlı bir şekilde yararlanılmıştır.

Bu araştırma ile Ahlat, Harput gibi kültür merkezlerinden olan Niksar'da da, diğer ilçelerle mukayese edilemeyecek kadar çok vakıf bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ancak

19. Vakıflar İdare Meclisi'nin 14.9.1936 gün ve 630/584 sayılı kararı; Hayrat Satış Kütük Def., s. 277
20. Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar, VGM Yayınları, Ankara 1973, s. 34.

Vakıflar İdaresinin bu vakıflara yeterince sahip çıkamadığı gözlenmektedir. 1950'lerden itibaren hayratın satışı durdurulmuş, tapulu 37 Vakıf taşınmazdan 3'ü hariç, diğerlerinin tapuları 1970'den sonra alınmıştır. 1969-1970'den itibaren ise, küçük çapta da olsa onarım faaliyetine başlanmıştır. İlk bakışta bu durum olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Fakat Niksar vakıflarının genelini ele alarak konuya baktığımızda, başlatılan çalışmaların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Fihrist kayıtlarına göre 37 tapu tescilli vakıf gayrimenkule karşılık büyük ekseriyeti köy camilerine ait olmak üzere, tapusu henüz alınamamış 30 civarında vakıf yer bulunmaktadır.

Bu durum, Vakıflar Arşivi ve Tapu kayıtları üzerinde araştırma yapacak Osmanlıca uzmanları ile Tapu Fen elemanlarından teşkil edilecek ekipler oluşturulmasını ve bu ekipler vasıtası ile bir plan dahilinde ülke genelinde tapu taramaları yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bakım, onarım noktasında 65 yıllık Cumhuriyet döneminde yapılabilenlerin yeterli olmadığı ortadadır. Tarih ve kültür varlıklarının Devlet eliyle korunmasına dair Anayasa hükümlerinin ışığında, kıymet hükümlerimizin

sembolü ve bu topraklar üzerinde hükümlerlik haklarımızın delilleri olan san'at eserlerimizi korumak amacı ile Millet olarak bir milli kültür politikası oluşturmamızın gerekliliği bu çalışma ile bir kere daha ortaya çıkmıştır. Bu, millet olarak üzerinde ısrarla düşünmemiz gereken bir olgudur.

Pratik sonuçlar elde etmeye yönelik bu kısa çalışma için; 5 fihrist, 10 esas, 7 tercüme, 13 tevcih, 1 hayrat satışı, 4 cilt meclis kararı, 2 akar ve hayrat kütük defteri olmak üzere toplam 42 defter elden geçirilmiş, 19 vakfiye incelenmiştir. Bu arşiv vesikaları, Türk kültür ve san'atının temel öğelerinden olan vakıflar yönünden Niksar'ın çok zengin olduğunun müşahhas göstergeleridir.

Bütün bunlar, bize Niksar ve Niksar gibi, Türklerin Anadolu'yu yurt edinmelerinde önemli kültür merkezlerinin, doktora programları seviyesinde araştırma konusu yapılmasının gerekliliğini düşündürmektedir.

Yapılacak araştırmalarda, vakıf arşiv belgelerinin yanında tahrir defterleri ve şer'îye sicillerinin de tetkik edilmesi, ayrıca elde edilen bilgilerin saha araştırmaları ile desteklenmesi, çalışmanın daha mükemmel olmasını sağlayacaktır.

Tablo-III
NİKSAR'DA BULUNAN VAKIFLARA
1119/1707 - 1250/1834 TARİHLERİ ARASINDA
YAPILAN TEVCİH KARARLARI

S.N	DEFTER NO	SAHİFE NO	TEVCİH (TAYİN) SAYISI	TARİHLERİ
1.	1131	165-169	263	1119-1135
2.	1139	368-369	37	1141-1142
3.	1146	91	18	1182-1184
4.	1149	61	19	1184-1186
5.	1150	97-100	52	1186-1189
6.	1154	97-100	67	1188-1199
7.	1151	202-207	83	1191-1196
8.	564	7-8	20	1204-1209
9.	562	139-141	43	1212-1216
10.	561	156-158	38	1219-1223
11.	560	115-117	29	1223-1226
12.	563	140-143	43	1238-1244
13.	559	104-107	38	1245-1250
GENEL TAYİN TOPLAMI			750	

Tablo-1
VAKİYE FİHRİST DEFTERLERİNİN TETKİKİ SONUCU TESBİT EDİLEN
NİKSAR'LA İLGİLİ VAKİFİYELER

S.N	VAKFİN ADI	TARİHİ	GAYESİ	DİLİ	ARŞIV KAYDI	
					ESAS DEFTER	TERCÜME DEFTER
1.	Melik Danişmend Gazi İbni Seyyid Melik Gazi İbni Hüseyin Gazi	560/1164	Zaviye Vakfı	Arapça	581/III(A. 1255 başlar) s. 349, sıra 351	2114, s. 437-440
2.	Ahî Nehcevan (Nehcevanzade Şemseddin)	690/1291	Zaviye Vakfı	Arapça	Etnoğrafya Müzesi	Yeni tescil def. 2157 s. 133
3.	Ahî Pehlevan (Hacı Mehmet)	723/1323	Zaviye Vakfı	Arapça	581/III(A. 1255 başlar) s. 298 - 299	1967, s. 361-365
4.	Paşa Ali Bey	772/1370	Zümrî, münkariz olursa Medine fukarasına	Arapça	734 (Harameyn I.) s. 163	2134, s. 229
5.	Güçbeyzade Adil Bey bin Mehmet Çelebi	853/1149	Zaviye Vakfı	Arapça	581/III(A. 1255 başlar) s. 331	1967, s. 12
6.	Sinanüddin Yusuf Bey bin Abdullah	890/1485	Zaviye Vakfı	Arapça	581/III(A. 1267 başlar) s. 168	1967, s. 415
7.	Pîr Hoca Çelebi İbni Balı Çelebi	974/1566	Zümrî, münkariz olursa Medine-i Münevvere fuka- rasına	Arapça	730 (Mukataa I) s. 120	2134, s. 220
8.	Halil Efendi İbni Balı ulâ Çavuş	1082/1671	Halil Efendi Camii Cami görevlile- rine aşır-hatim parası -Diyanî-	Osmanlıca	581/III(A. 1255 başlar) s. 341	—
9.	Hatice Hatun Binti Mehmet	1153/1740	Keşi Osman Efendi Cami görevlile- rine ücret - Diyanî -	Osmanlıca	581/III(A. 1267 başlar) s. 367	—

S.N	VAKFIN ADI	TARİHİ	GAYESİ	DİLİ	ARSİV KAYDI	
					ESAS DEFTER	TERCÜME DEFTER
10.	Sungur Kerimesi Fatıma Hatun binti Mustafa	1217/1802	Malikâne	Osmanlıca	Huruf-u Anadolu 561, s. 156	—
11.	Köpekzade Mustafa	1245/1829	Melik Gazi Türbesi için vakıf	Osmanlıca	Huruf-u Anadolu 559, s. 104	—
12.	Kalebaşıoğlu Halil Ağa İbni Mehmet	1310/1892	Çakırköyü Cami 1000 krş nukt - Diyanî-	Osmanlıca	591 (Mücedded Anadolu) s. 169	—
13.	Kabasakaloğlu Sadullah bin Mehmet	1310/1892	Hacı köyü حلي cami - Diyanî-	Osmanlıca	603 (Mücedded Anadolu) s. 36	—
14.	Yazıcıoğlu Hayrettin Ağa Zevcesi Fatıma Hatun binti Mehmet	1325/1907	Rivadere köyü cami 1000 krş nukt - Diyanî-	Osmanlıca	603 (Mücedded Anadolu) s. 187	—
15.	Salih bin Osman Çavuş	1325/1907	Abdalkulu köyü - Diyanî-	Osmanlıca	Rumeli ve Anadolu Defteri 990 s. 133	—
16.	Hacı Yemukoğlu Ömer bin Bekir bin Abdullah	1327/1909	Şahinli köyü Cami 1000 krş nukt - Diyanî-	Osmanlıca	Mücedded Anadolu 601, s. 111	—
17.	Başzade Veli Ağa bin Mehmet	1327/1909	Kıracı köyü cami - Diyanî-	Osmanlıca	Mücedded Anadolu 603, s. 157	—
18.	Odabaşıoğlu Ali bin Hasan Hocaoğlu Ahmet Ağa İbni Osman	1318/1900	Zıraa köyü Cami 1000 krş nukt - Diyanî-	Osmanlıca	Mücedded Anadolu 603, s. 79	—
19.	Devaloğlu Şakir Ağa bin Mehmet	1332/1913	Böbrekli köyü Cami 1600 'rş nukt - Diyanî-	Osmanlıca	Mücedded Anadolu 604, s. 141	—

Tablo-II
216 NOLU SİVAS FİHRİST DEFTERİ'NİN 16-17-18,
93-94, 124-125-126 SAYFALARINDA YER ALAN
KAYITLARA GÖRE NİKSAR VAKIFLARI

S.N	VAKFIN ADI	VAKFIN YERİ	DÜŞÜNCELER
1.	Hoca Sultan Mescidi	Merkez Cedid Mah.	Satılmış
2.	Eskidir اسکدیر köyü Camii	Eskidir Köyü	—
3.	Daru'l-hayr Medresesi	Merkez	—
4.	Halil Efendi Câmii	Merkez	—
5.	Sorhun (Sorkun) Köyü Câmii	Sorhun Köyü	—
6.	Keşfi Osman Efendi Câmii	Merkez	—
7.	Alçakbel Köyü Câmii	Alçakbel Köyü	Halil Ağa İbni Mehmet'in nukut vakfı (Câmi için)
8.	Beşçiftlik Köyü Câmii	Beşçiftlik Köyü	—
9.	Hevekse (Dağüstü) Köyü Malikhanesi vakfı	Hevekse Köyü	—
10.	Yanak Mah. Vaki Veliçavuş Mescidi Şerifi	Yanak Mah.	—
11.	Yağbasan Medresesi	Merkez	—
12.	Suk-u Sultanide Orta Câmii	Merkez	—
13.	Kuzguncu Mah. de Suk-u Sultanide vaki Na'leynli ? Câmii	Kuzguncu Mah.	—
14.	Sunguriye Zaviyesi	Merkez	—
15.	Yusuf Çavuş Mescidi Şerifi	Yusuf Çavuş Mah.	—
16.	اسمره köyü el-Hac İsmail Câmii	اسمره Köyü	—
17.	Çilehane Camii	Merkez	—
18.	Hâdım Ali Vakfından Tıtab Köyü Çilehane Câmii	Tıtab Köyü	—
19.	Tepeyatak Köyü Câmii	Tepeyatak Köyü	Ali Efendi İbni Mehmed'in müceddeden bina eylediği mescid-i şerif için 1000 krş nukud
20.	Boğma Köyü'nde Salih bin Osman Câmii	Boğma köyü	—
21.	Herkumbet (Kumbetli) Köyü Câmii	Kumbetli Köyü	—
22.	Olukalanı köyü Câmii	Olukalanı Köyü	—
23.	Han Câmii Şerifi	Merkez	—
24.	Abdalkulu (Aptalkolu) karyesi Câmii	Merkez	—
25.	Ahıncı (Akıncı) Köyü Câmii	Akıncı Köyü	—
26.	Şahinli Köyü Câmii	Şahinli Köyü	Hacı Yakupoğlu Ömer bin Bekir'in nukud vakfı

S.N	VAKFIN ADI	VAKFIN YERİ	DÜŞÜNCELER
27.	İlmudî (Bilgili) Köyü Câmii	Bilgili Köyü	—
28.	Buz Köyü Câmii	Buz Köyü	—
29.	Taşoluk Mah. Mısıri Efendi Câmii şerifi	Taşoluk Mah.	—
30.	Keyvan Köyü Câmii	Keyvan Köyü	—
31.	Kovanî Köyü Câmii	Kovanî Köyü	—
32.	Bideze (Yakınca) Köyü Câmii	Yakınca Köyü	—
33.	Huriçayı (Budaklı) Köyü Câmii	Huriçayı Köyü	Ali Ağa İbni Osman Ağa'nın nukud vakfı
34.	Zerea (Gülbayır) Köyü Câmii	Zerea Köyü	banisi Odabaşıoğlu Ali Ağa İbni Hasan'ın 1000 krş nukut vakfı
35.	Beşurmu (Yeşurmu) köyü Câmii	Beşurmu Köyü	—
36.	Kıracı Köyü Câmii	Kıracı Köyü	Bu Camiye Veli Ağa ibni Ahmed'in karye-i mezkure'de Nukut, Bahçe ve cevizağacı vakfı
37.	Böhrekli (Pöhrekli) köyü Câmii	Böhrekli Köyü	Köy ahalisinden Hocaoglu Ahmet Ağa ibni Osman ve Devvaloğlu Şakir Ağa bin Mehmed'in 1600 krş. nukut vakfı
38.	Hacılı Köyü Câmii	Hacılı Köyü	Sadullah bin Mehmed'in 1000 krş nukut vakfı
39.	Kabuzcu Mah. Câmii şerifi vakfı	Kabuzcu Mah.	—
40.	Geyikgözü köyü Câmii	Geyikgözü Köyü	Hardaloğlu Mehmet bin Mehmed'in 1000 krş nukut vakfı
41.	Coç (Büyük yurt) köyü Câmii	Coç Köyü	—
42.	Mekdun (Meknun) köyü Câmii	Mekdun Köyü	—
43.	Yusuf Şah Mah. de Han Câmii	Yusuf Şah Mah.	Mahir Efendi ibni Zeki'nin dükkan vakfı
44.	Ladik (Gökçeli) bucağı Câmii	Ladik Bucağı	—
45.	Mutay Köyü Şeyh Yakup Zaviyesi	Mutay Köyü	—
46.	Dönekse köyü nısıf malikhane vakfı	Dönekse Köyü	—
47.	Çilehane Câmii	Yusuf Şah Mah.	Merhum Hâdim Ali Ağa Vakfından
48.	Divadere Köyü Câmii	Divadere Köyü	Fatma Hatun binti Mehmed'in 1000 krş nukut vakfı
49.	Hasan Bey Câmii	Merkez	—
50.	Hacı Pir Ahmet Bey Vakfı	Merkez	—
51.	Ahi Nehcevan Vakfı	Merkez	—

Tablo-IV
NİKSAR'DA TAPULU AKAR VE HAYRAT VAKIF MAL VARLIĞI

S.N	VAKFI	CİNSİ	MAHALLE VEYA KÖYÜ	CADDE-SOK. MEVKİİ	PAFTA	ADA	PARSEL	M ²	KÜTÜK DEFTERİ ADI-CİLT ve SAYFA	KÜTÜK KAYIT TARİHİ
1.	Evkaf Hazinesi	İcathane	Taşra	Tekke sk.	—	—	—	900 Arşın	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	—
2.	Evkaf Hazinesi	İcathane	Cami Kebir	Cami Kebir	—	—	—	280 Arşın	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	—
3.	Evkaf Hazinesi	Mescit Arsası	Yusuşah Mh.	Büyük Hamam	—	—	—	36	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	—
4.	Buz Köyü Câmii	Tarla	Buz Köyü	Kırklık	—	—	—	3825	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	25.11.1970
5.	Buz Köyü Câmii	Tarla	Buz Köyü	Çay	—	—	—	750	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	25.11.1970
6.	Buz Köyü Câmii	Tarla	Buz Köyü	Çallık	—	—	—	250	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	25.11.1970
7.	Buz Köyü Câmii	Tarla	Buz Köyü	Abalık	—	—	—	540	Mazbut Akar Cilt 1, s.56	25.11.1970
8.	Vakıf İdaresi (Keşfi Osman Ef.)	Medrese (Arsa)	Bengiler Mh.	Keşfi Câmii cıvan	—	—	—	620	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	8.8.1973
9.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Kargir Câmii	Kılıçarslan Mh.	Madro	30.30 5.C	160	21	134	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	6.6.1978
10.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Horasan Tek.	İsmet Paşa Mh.	Tokat şosesi Temiz Ark	30.30 V.A	279	12	74,16	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	4.7.1978
11.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Ahşap Câmii	İsmet Paşa Mh.	Yol	30.30 S.C	23	22	146,66	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	4.7.1978
12.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Medresi Arsası	Kılıçarslan Mh.	Çanakçı Deresi	30.30 V.A	172	2	349,39	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	4.7.1978
13.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Câmii Arsası	Kılıçarslan Mh.	Çanakçı Deresi	30.30 V.A	172	4	41,74	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	4.7.1978
14.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Harap Mescid	Yusuf Şeyh Mh.	Eski Ceza Evi cıvan	30.30 Y.A	225	8	64,15	Mazbut Hayrat Cilt 1, s.30	12.3.1980

S.N	VAKFI	CİNSİ	MAHALLE VEYA KÖYÜ	CADDE-SOK. MEVKİİ	PAFTA	ADA	PARSEL	M ²	KÜTÜK DEFTERİ ADI-CİLT ve SAYFA	KÜTÜK KAYIT TARİHİ
15.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Çilehane Cami	Çepni Bey Mh.	Bugday pazarı	30.30 Y.A	305	4	241,30	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
16.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Bahçeli Ahşap Halil Ef. Cami	Çepni Bey	Halil Ef. Sk.	30.30 Y.B	459	1	549,41	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
17.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Tuvalet	Çepni Bey	Yol	30.30 Y.A	291	7	92,46	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
18.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Arsa	Kılıçarslan Mh.	Hükümet Cd.	30.30 V.B	2	24	48	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
19.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Cami	Kılıçarslan Mh.	Hükümet Cd.	30.30 V.B	170	11	—	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
20.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Mescit	Gaziosman Paşa	Kuz Sk.	30.30 V.C	382	2	48,14	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	12.3.1980
21.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Ahşap Cami	Emrahbaba Mh.	Taşoluk	30.30 Y.B	30	10	77,96	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	10.3.1981
22.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Ahşap Cami	Emrahbaba Mh.	Karşıbağ	30.30 V.E	372	1	128,42	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	10.3.1981
23.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Cami	Kaya Paşa Mh.	Derebağ	30.30 T.D	354	4	102,60	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 31	10.3.1981
24.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tekke	Gazi Ahmet Mh.	Ünye Cd.	30.30 V.B	252	1	58,12	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
25.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Eski Eser Mahallesi Arsalı Tekke	Gazi Ahmet Mh.	Melik Gazi	30.30 Y.B	254	2	142,66	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
26.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Mescit	Gazi Ahmet Mh.	Orta Yol	30.30 Y.B	255	4	74,94	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
27.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Tekke Cami	Gazi Ahmet Mh.	Mahallede	30.30	268	1	133,14	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
28.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Mescit Arsalı	Kültür	Hastane Yolu	30.30 V.D	493	44	93,99	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981

S.N	VAKFI	CİNSİ	MAHALLE,VEYA KÖYÜ	CADDE-SOK. MEVKİİ	PAFTA	ADA	PARSEL	M ²	KÜTÜK DEFTERİ ADI-CİLT ve SAYFA	KÜTÜK KAYIT TARİHİ
29.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Ahşap Câmî	Kültür	Ayvaz Cd.	30.30	387	1	124,76	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
30.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Ahşap Câmî	Kültür	Ayvaz Yolu	30.27	487	30	148,67	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	10.3.1981
31.	Hoca Sultan Câmî Vakfı	Kargir Câmî ve Müştemilatı	Kırgızlar	Cedit sk.	30.30 V.A	136	3	416,13	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	25.8.1983
32.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Kargir Kırgızlar Türbesi	Kırgızlar	Cedit sk.	30.30 V.A	137	1	251,68	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 32	16.10.1985
33.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Kulak Tekkesi ve Mezarlık	Gaziahmet	Melik Gazi	30.30 P.C	482	2	852,31	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 33	16.10.1985
34.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Kargir Akyapı Tekkesi ve Me- zarlık	Gaziahmet	Melik Gazi	30.30 2.A	481	2	526	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 33	16.10.1985
35.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Yagbasan Med- resesi	Kılıçarslan	Kazancı	30.30 V.B	161	43	368,51	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 33	16.10.1985
36.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Melik Gazi Türbesi ve Me- zarlığı	Gaziahmet	Talih Tepesi	30.30 V.B 30.30 2.A	239	47	840,65	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 33	16.10.1985
37.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Avlulu Kargir Ulu Câmî	Çepni Bey	Hükümet Cd.	30.30 Y.A	295	28	2020,18	Mazbut Hayrat Cilt 1, s. 33	25.5.1985

Tablo-V
NİKSAR'DA ESKİ ESER TESCİLLİ YAPILAR İÇİN
ALINAN KURUL KARARLARI

S.N	BİNA VEYA YAPININ ADI	TESCİL KARARININ TARİH VE SAYISI	DÜŞÜNCELER
1.	Kulak Tekkesi	11.7.1988/75	Onarım hk.
2.	Kulak Tekkesi	15.5.1988/50	Onarım hk.
3.	Akçabal köyü camii	14.11.1980/A-2462	Tescil için
4.	Ulu Camii	8.9.1978/A-1274	Tescil için
5.	Cin Camii	8.9.1978/A-1274	Tescil için
6.	Sunguriye Türbesi	8.9.1978/A-1274	Tescil için
7.	Hacı Çıkrık (Keykubat Türbesi)	8.9.1978/A-1274	Tescil için
8.	Melikgazi Türbesi	8.9.1978/A-1274	Tescil için
9.	Kırgızlar (Kırkkızlar) Kümbeti	8.9.1978/A-1274	Tescil için
10.	Çöreği Büyük Tekkesi	8.9.1978/A-1274	Tescil için
11.	Yağlıbasan Medresesi	8.9.1978/A-1274	Tescil için
12.	Çavuş Hamamı	8.9.1978/A-1274	Tescil için
13.	Lüleçizade Tekkesi	8.9.1978/A-1274	Tescil için
14.	Leylekli Köprü	8.9.1978/A-1274	Tescil için
15.	Taş Mektep	8.9.1978/A-1274	Tescil için
16.	Akyapı (Ağa yapı) Türbesi	17.11.1978/A-1413	Tescil için
17.	Yusuf Şah Türbesi	17.11.1978/A-1413	Tescil için
18.	Kale Hamamı	17.11.1978/A-1413	Tescil için
19.	Ulu Câmii	13.11.1976/A-237	Kamulaştırma hk.
20.	Ulu Câmii	4.3.1967/3411	Onarım hk.
21.	Keşfi Osman Efendi Câmii	16.6.1968/3390	Bu Câmii'nin yol için yıkılmayacağı, imarda gerekli tadilatın yapılması gerektiğine karar verilmiştir.
22.	Ulu Câmii	10.10.1971/5984	Onarım hk.

Tablo-VI
NİKSAR'DA 1935-1937 TARİHLERİ ARASINDA SATILAN
HAYRAT VAKIF YERLER

S.N	VAKFI	İDARESİ	NEV'İ	NUMARASI	YERİ	TAHMINİ BEDELİ	EVRAK NUMARASI	İHALE EMRİ	İHALE BEDELİ	PEŞİN ALINAN	SATIŞ TARİHİ
1.	Muhtelif vakıflardan	Mazbut	Mescid arsası	54/1092	Kireç Köprü mevkiinde	72. TL.	935/2007	—	72	72	20.4.1935
2.	Muhtelif vakıflardan	Mazbut	Mescid arsası	53/2385	Büyük Hamam Mah.	8. TL.	935/2007	—	8	8	20.4.1935
3.	Muhtelif vakıflardan	Mazbut	Mescid arsası	51/749	Madro mevkiinde	9.50. TL.	935/2007	—	9.50	9.50	20.4.1935
4.	Nalbanlar Câmii	Mazbut	Câmi Arsası	7	—	200. TL.	936/4946	11.6.1936 184090/80	351 TL.	351 TL. ikinci taksit	16.9.1937 29.5.1936 8773
5.	Derebağ Mescidi	Mazbut	Mescid	14.9.1936 630/584	Hızarlar Mevkii	10. TL.	936/8690	16.10.1936 194249/176	11	11	4.3.1937 8536
6.	Hoca Sultan Mescidi	Mazbut	Mescid	14.9.1936 630/584	Cedit Mah.	50. TL.	936/8690	16.10.1936 194249/176	—	—	—
7.	Ahi Şahin Mescidi	Mazbut	Mescid	14.9.1936 630/584	Tuz Mah.	25. TL.	936/8690	16.10.1936 194249/176	27	27	2.8.1937 8536
8.	Misri Ef. Mescidi	Mazbut	Mescid	14.9.1936 630/584	Taşlık (Taşlık)	30. TL.	936/8690	16.10.1936 194249/176	31	31	2.8.1937 8536
9.	Hamamcı	Mazbut	Mescid	14.9.1936 630/584	Hamamcı Mah.	40. TL.	936/8690	16.10.1936 194249/176	41	41	2.8.1937 8536

Tablo-VII
NİKSAR'DA 1969-1988 YILLARI ARASINDA VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NCE
ONARIMI YAPILAN ESERLER VE HARCANAN ÖDENEK MİKTARLARI

S.N	ONARIMI YAPILAN ESERİN ADI	ONARIM TARİHLERİ							HARCANAN ÖDENEK MİKTARI
		1969/1970	1974	1975	1977	1984	1987/1988		
1.	ULU CÂMİ	256.538.35.-	433.500.			678.236.-		1.368.274.35 TL.	
2.	ULU CÂMİ, KIZLAR TÜRBEŞİ			391.254.33.-	X			391.254.33 TL.	
3.	PAZAR HAMAMI	21.981.54.-						21.981.54 TL.	
4.	MELİK GAZİ TÜRBEŞİ, AKYAPI TÜRBEŞİ ve KULAK TEKKESİ						Keşif bedeli 30.000.000.-	40.000.000.TL.	
	HARCANAN ÖDENEK MİKTARLARININ GENEL TOPLAMI							41.781.510.22.TL.	

NOT: X, Harcanan ödenek miktarları tesbit edilemedi.

واقعی اسمیله خیرات و مبرائتک حال و موافقی

تاریخ	مبلغ	توضیحات	ملاحظات
۱۳۰۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۱	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۲	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۳	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۴	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۵	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۶	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۷	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۸	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۰۹	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۱	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۲	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۳	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۴	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۵	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۶	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۷	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۸	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۱۹	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۱	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۲	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۳	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۴	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۵	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۶	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۷	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۸	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۲۹	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۱	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۲	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۳	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۴	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۵	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۶	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۷	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۸	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۳۹	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۱	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۲	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۳	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۴	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۵	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۶	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۷	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۸	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۴۹	۱۰۰	تقدیم فیضیه	
۱۳۵۰	۱۰۰	تقدیم فیضیه	

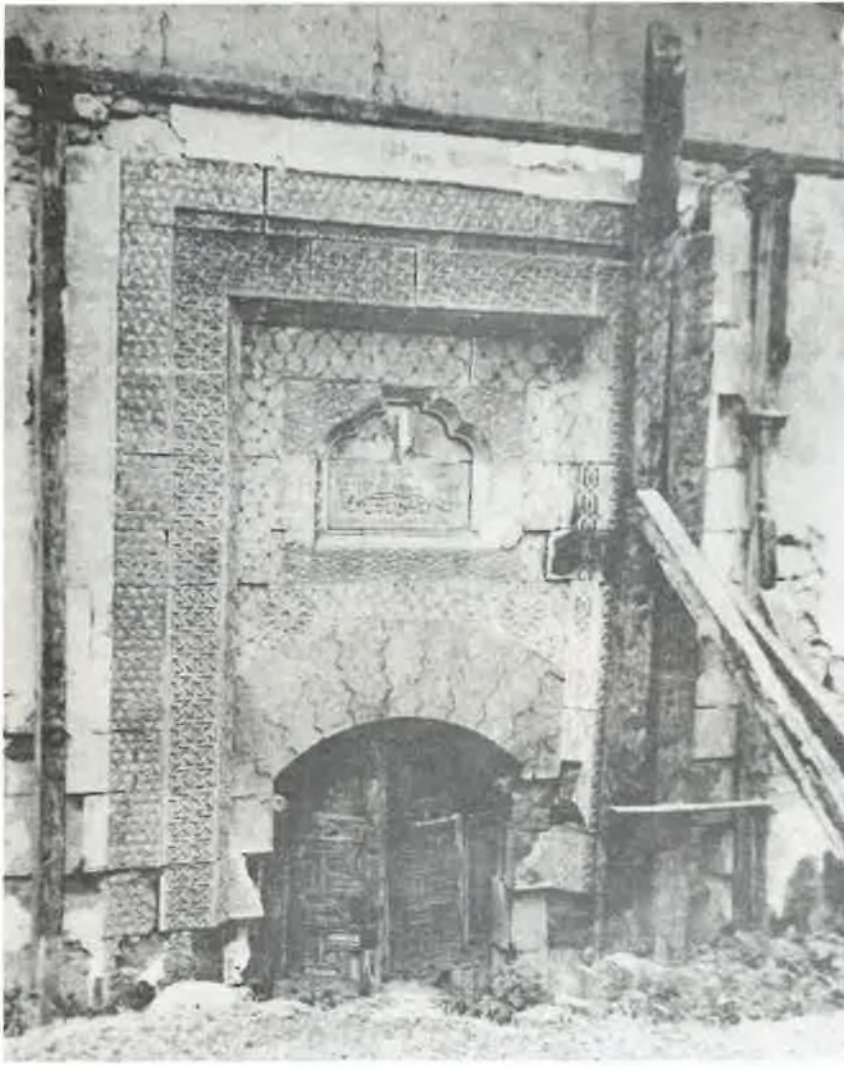
Niksar Ulu Camii (V.G.M.Arşivi)

Niksar Ulu Camii (V.G.M.Arşivi)

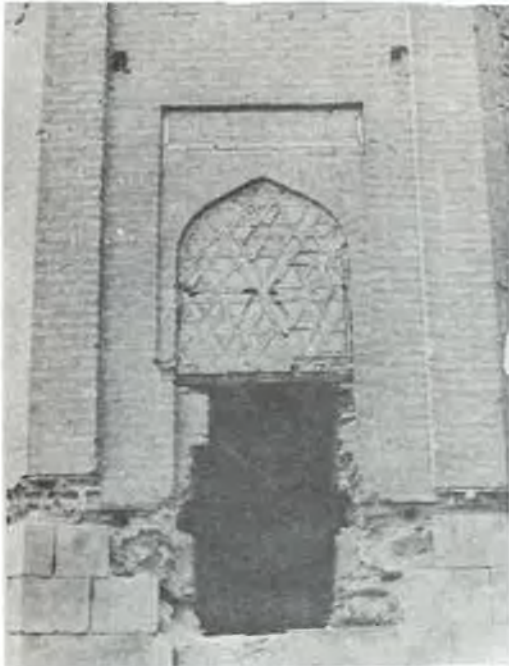
Niksar Ulu Camii (V.G.M.Arşivi)

Niksar Ulu Camii (V.G.M.Arşivi)

Niksar Kızıllar Türbesi

Niksar Kulak Tekkesi, Melik Gazi Mezarlığında

Resim 1: Niksar Ulu Camii Genel Görünüş H. (Çal)

Resim 2 Niksar Ulu Camii Taç Kapısı (H.Çal)

Resim 3: Niksar Ulu Camii'nin İçinden Bir Görünüş (H.Çal)

Resim 4: Niksar Melikgazi Türbesi Restorasyon Öncesi 1987 (VGMA)

Resim 5: Niksar Melikgazi Türbesi Restorasyon Sonrası 1988 (VGMA)

Resim 6: Niksar Akyapı Türbesi Restorasyon Öncesi 1986 (VGM)

Resim 7: Niksar Akyapı Türbesi Restorasyon Sonrası 1988 (VGM)

Resim 8: Niksar Ulu Camii'ndeki Ceylan Motifi (H.Çal)

Resim 9: Niksar Kulak Tekkesi Onarım Esnasında (VGM)

